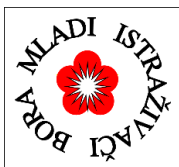

ZAJEDNO ZA
AKTIVNO GRAĐANSKO
DRUŠTVO

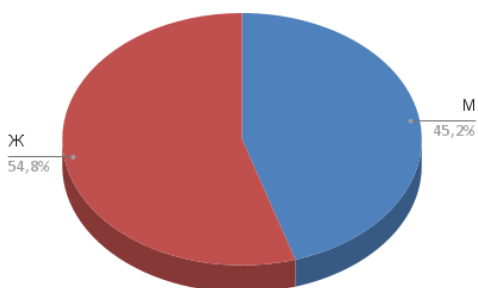
Пројекат: Заједно за Бор без дима

АНКЕТА ГРАЂАНА

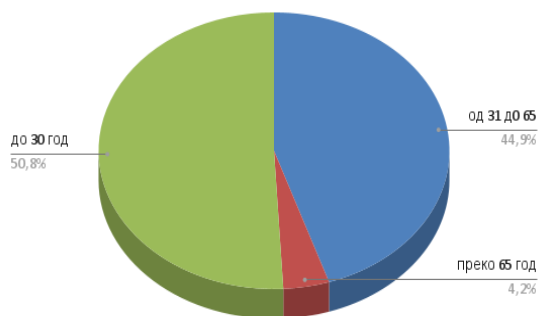
Анкета грађана о њиховим ставовима о стању и активностима на заштити ваздуха у Бору спроведена је преко интернета и физичким попуњавањем током септембра и октобра 2021. године. Анкета је део пројекта **"Заједно за Бор без дима"** који реализује Друштво младих истраживача Бор у сарадњи са Градом Бор и удружењима Дом омладине и Алтернатива Бор. Наш локални пројекат део је ширег пројекта „Заједно за активно грађанско друштво – АКТ“ који реализује уз финансијску подршку Швајцарске агенције за развој и сарадњу (SDC) конзорцијум HELVETAS Swiss Intercooperation и Грађанске иницијативе.

Пројектом је било предвиђено да анкету попуни 300 испитаника али су грађани Бора показали велико интересовање тако да је коначно попуњено 354 валидних анкета. Међу анкетираним је нешто више особа женског пола (54,8) док је мушараца било 45,2% . Према старосној доби, највише је било анкетираних до 30 година старости (50,8%), што је резултат ангажовања на анкетању омладинских организација партнера на пројекту. У старосној групи од 30 до 65 година било је 44,9% анкетираних док је старијих од 65 година било веома мало(4,26%). Доминирају анкетирани из града (90,7%). Ово посредно указује да је интересовање грађана који живе у граду за решавање проблема загађеног ваздуха веће него код оних који живе на селу (што проистиче из чињенице да су главни извори загађења – металрушки погони производње бакра – у самом граду). (График 1.)

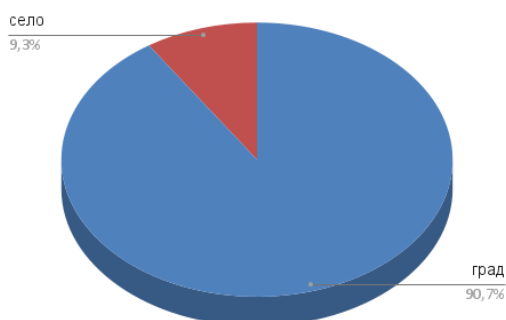
Пол

Старост

Место живљења

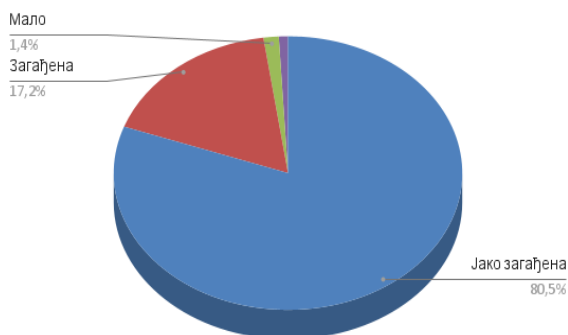

Анкета је садржала укупно 12 питања на које се одговарало заокруживањем само једног одговора. Питања су била разврстана у три главне групе. Прва група питања је обухватила оцену стања квалитета ваздуха, изворе загађења ваздуха и њиховог утицаја, као и познавање докумената јавне политике о заштити ваздуха. Друга група питања односила се на информисаност грађана о стању квалитета ваздуха и животне средине, изворима информисања који се користе и посебно о коришћењу могућности информатичке технологије за праћење података о квалитету ваздуха. Трећа, најбројнија група питања, односила се на решавање проблема загађеног ваздуха – ко треба да решава овај у борској средини веома изражен проблем (посебно каква би била улога и шта би требало да ради посебно тело у граду Бору – Тим за мониторинг ваздуха), како се организовати у локалној заједници за његово решавање, да ли су грађани довољно укључени у решавање и како би требало да учествују у решавању проблема загађеног ваздуха. На крају анкете било могуће навести слободне коментаре и предлоге анкетираних.

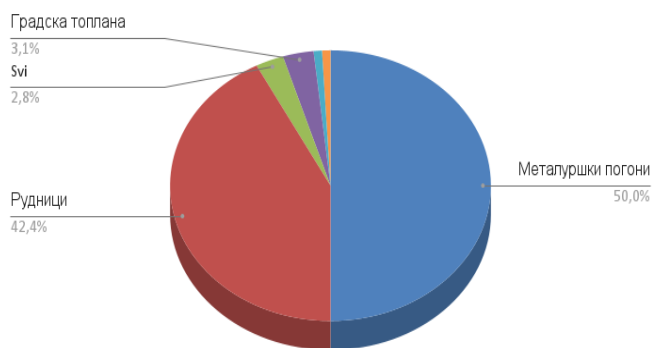
Оцене стања и извора загађења

Потврђено је очекивање да ће оцена грађана о стању животне средине, а посебно о квалитету ваздуха у Бору, бити веома критична. Нешто преко четири петине анкетираних грађана оценило је да је животна средина, а посебно ваздух, веома загађена(80,5%). Остатак је сматрао да је животна средина, посебно ваздух, загађена(17,2%), док свега пар процената(1,4%) сматра да је мало загађена или не могу да оцене. Као изворе загађања ваздуха који имају највећи утицај на загађење ваздуха, испитаници виде металуршке погоне и руднике(92,4%).

Оцена стања животне средине у Бору

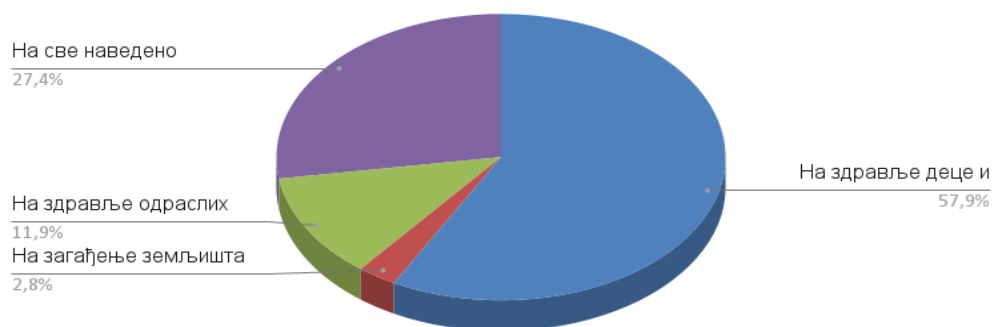

Највећи утицај на квалитет ваздуха

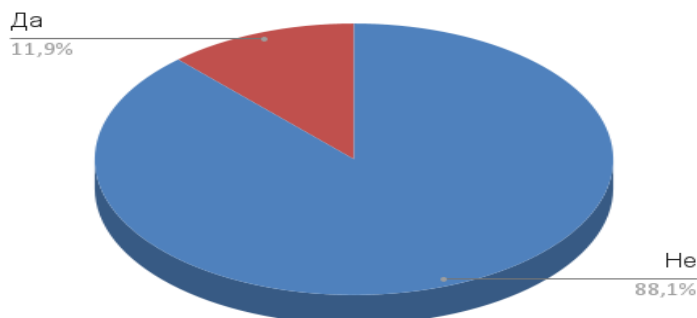
Анкетирани грађани сматрају на загађени ваздух највише утиче на здравље деце и младих (57,9%) а затим и одраслих грађана (11,9%), што укупно показује да више од 2/3 односно 69.8% испитаника сматра да је највећи утицај загађеног ваздуха на здравље људи. Остали утицаји на земљиште, биљке и животиње су по анкетираним грађанима мање значајни, мада један број испитаника (27,4%) оцењује да загађени ваздух утиче на целокупно окружење – и људе и околину.

На шта, највише утиче загађени ваздух

Највећем броју анкетираних, 88,1% нису позната нека национална или локална документа у којима се утврђују активности на решавању еколошких проблема, посебно загађења ваздуха. Овакав резултат проистиче из тога што је међу испитаницима највише младих који углавном не познају прописе и стратегије које се односе на животну средину и нису довољно укључени у друштвене активности, али је међу овим испитаницима и велики број грађана средње животне доби који би требало да буду више укључени у решавање животних питања, па и оних везаних за животну средину.

Упознатост са документима за решавање еколошких проблема

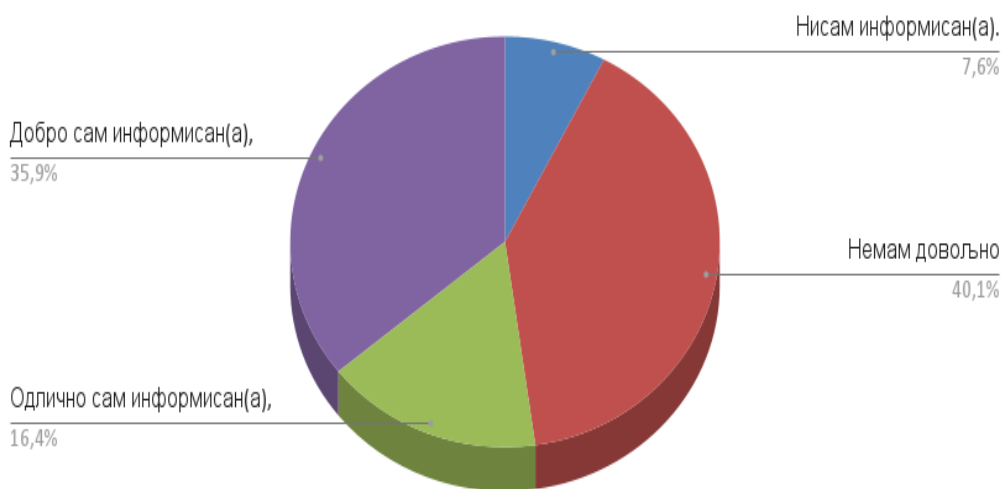

Они који су изјавили да су им познати бар неки национални или локални документи (свега 11,9% испитаника) у којима су утврђене активности у решавању еколошких проблема, посебно решавање проблема загађеног ваздуха, најчешће су наводили: закон о заштити ваздуха, националну стратегију о заштити ваздуха, локални краткорочни акциони план квалитета ваздуха, план квалитета ваздуха за англомарацију Бор, Локални еколошки акциони план – ЛЕАП и др.

Оцена информисаности

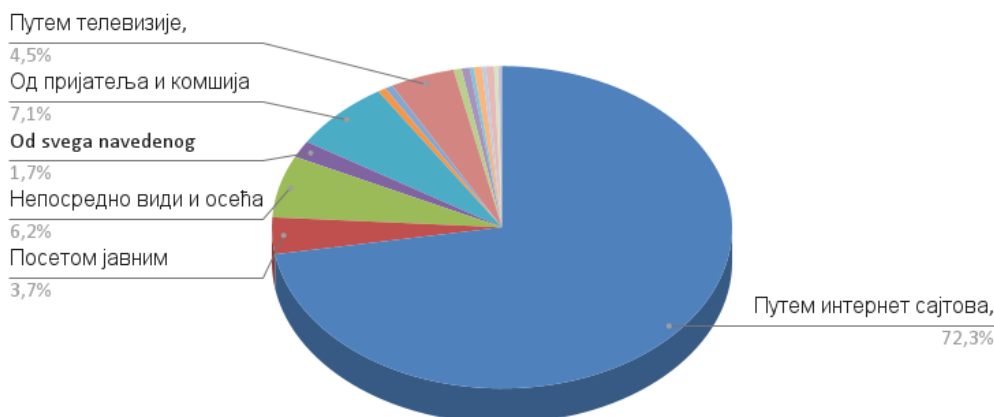
Да су одлично или добро информисани о квалитету ваздуха и стању животне средине у граду Бору и шире да би могли успешно да учествују у одлучивању оцењује 52,3% анкетираних грађана. У ту групу убројали смо 35,9% оних који изјављују да су добро информисани и 16,4% оних који тврде да су одлично информисани. Мање од половине грађана (47,7%) оцењује да нема довољно информација или да нису информисани. Ако се ови одговори упореде са одговорима на питање у анкети да ли су испитаницима позната нека локална или национална документа о животној средини, посебно заштити ваздуха (само 11,9% каже да су им позната), може се оценити да је очигледно да грађани не увиђају везу између познавања података о стању квалитета ваздуха и познавања стратешких докумената јавне политике и правних аката којима су утврђене мере и активности на решавању еколошких проблема, а који су резултат одлучивања у области животне средине.

Да ли сте довољно информисани о квалитету ваздуха

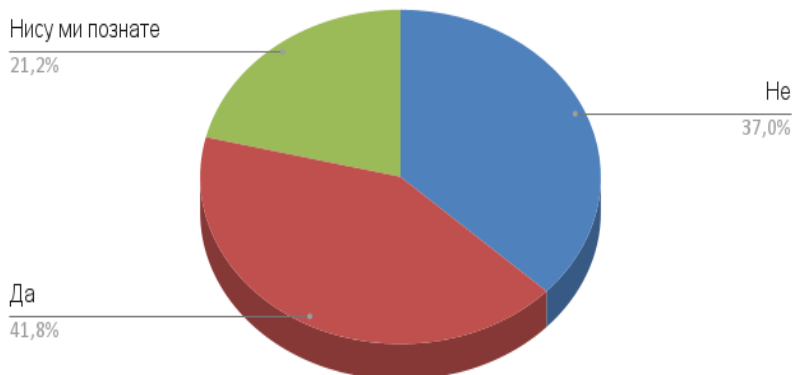
Ово се даље може пратити кроз питање како се грађани најчешће информичу о квалитету ваздуха и уопште стању животне средине. Више од 2/3 испитаника (72,3%) наводи да се информичу најчешће путем интернет сајтова и друштвених мрежа. Значајно мање информиче се преко медија – телевизије и штампе, затим на трибинама и кроз активности невладиних организација. Интересантна су навођења испитаника да се информичу тако што сами осете загађени ваздух који се „види и осећа“, затим од пријатеља и комшија и сл. Преко ових извора, који су често веома непоуздани, могу се евентуално сазнати подаци о стању животне средине и квалитету ваздуха, али не и о циљевима, мерама и активностима решавања ових проблема, нити о томе како се укључити у одлучивање у њиховом решавању.

Како се најчешће информичете о квалитету ваздуха

Обзиром на растућу улогу информатичке технологије у анкети је испитаницима било постављено питање да ли су им познате и да ли користе могућности информатичке технологије за праћење података о квалитету ваздуха. Да користе информатичку технологију изјавило је 41,8% испитаника, да не користе 37%, док 21,2% испитаника каже да им нису ни познате ове могућности. Оваква дистрибуција одговора је и резултат структуре испитаника међу којима је највише младих који иначе најчешће користе информатичке могућности. У анкети је тражено од оних који користе информатичке технологије да наведу бар један извор на интернету са подацима о квалитету ваздуха у Бору. Најчешће су навођени извори СЕПА, Air Care, Air Visual, Air Quality i dr.

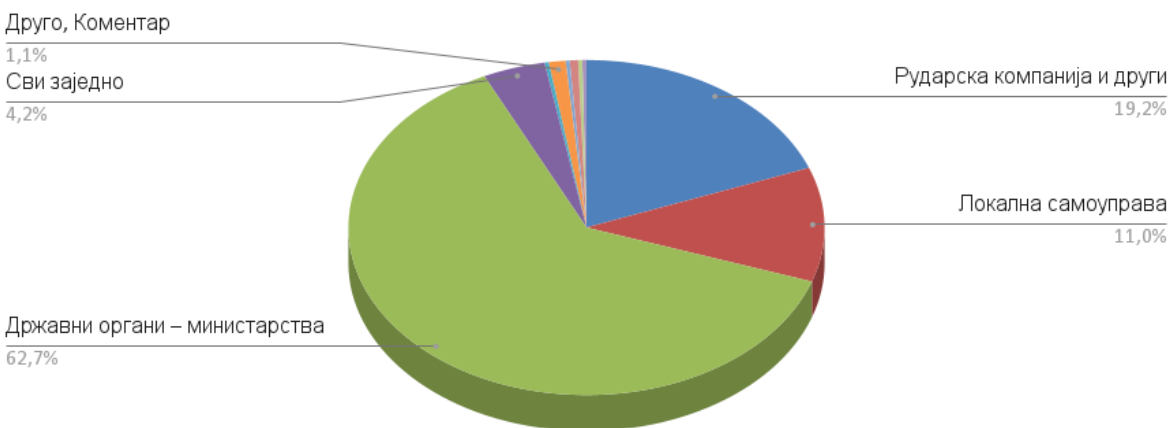
Да ли користите могућности ИТ технологија о квалитету ваздуха

Оцена носилаца и начина решавања еколошких проблема

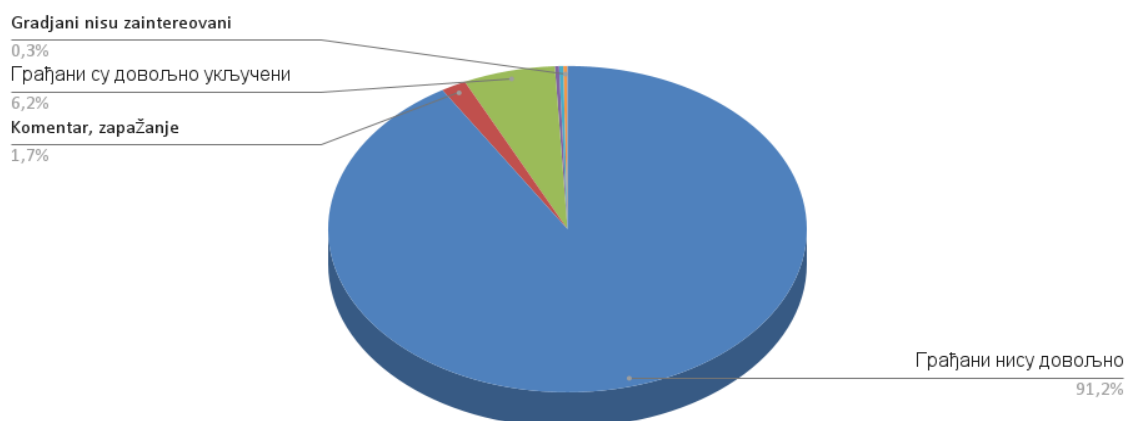
Најбројнија група питања односила се на решавање проблема загађеног ваздуха. По званичним оценама квалитет ваздуха у Бору је треће, најлошије категорије. За решавање овог деценијског проблема потребно је доста времена и учешће бројних субјеката. Скоро две трећине анкетираних грађана (62,7%) сматра да би првенствено државни органи и министарства требало да решавају проблем загађеног ваздуха, док 19,2% испитаника сматра да проблем загађеног ваздуха првенствено треба да решавају загађивачи, у случају Бора рударска компанија. Да је то првенствено обавеза локалне самоуправе сматра 11% анкетираних, док остатак анкетираних сматра да то треба да раде невладине организације или сви субјекти заједно.

Ко би требало да решава проблем

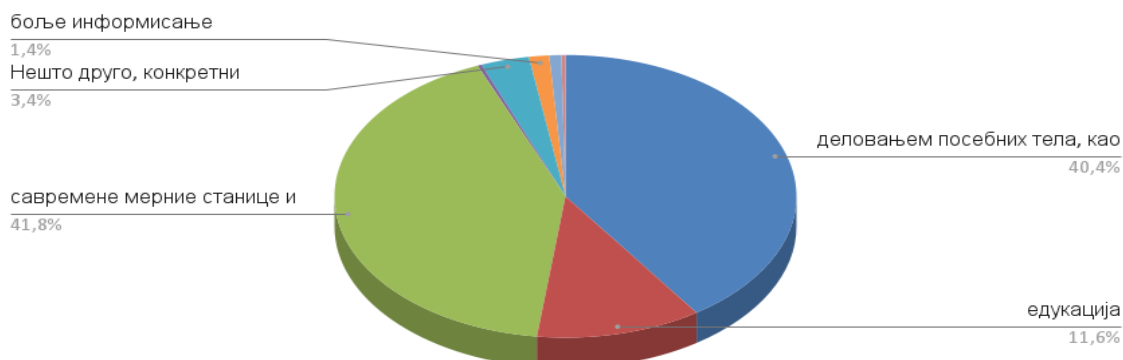
На питање да ли мисле да су грађани у довољној мери укључени у решавање проблема аерозагађења у Бору, велика већина је одговорила да грађани нису укључени (91,2%). Више од половине испитаника (56,2%) одговорило је да грађани нису довољно укључени у решавање проблема аерозагађења јер нису довољно информисани о стању квалитета ваздуха и у процедуре одлучивања о јавној политици заштите ваздуха. Да грађани нису довољно укључени јер нису заинтересовани за проблеме аерозагађења сматра 17,2% анкетираних а 15,3% сматра да грађани нису довољно укључени јер немају подршку од невладиних организација. Било је и пар отворених одговора да грађани немају начина да било како утичу, да дефинитивно нису информисани, да се „сви праве луди“ а да би био грађанин „мораш имати свест“ и др. Само мањи број испитаника сматра да су грађани довољно укључени у решавање проблема аерозагађења зато што су информисани о стању и активностима на решавању проблема загађења ваздуха(6,2%).

Да ли су грађани довољно укључени у решавању проблема аерозагађења

На постављено питање како се треба најбоље организовати у локалној заједници да би се обезбедило боље информисање и веће учешће грађана у одлучивању о заштити квалитета ваздуха анкетирани грађани су се поделили у две групе. Да се боље информисање и веће учешће грађана у одлучивању може обезбедити применом савремених мерних станица и интернет могућности за приказ података о стању квалитета ваздуха сматра 41,8% анкетираних, док 40,4% сматра да се боље информисање и веће учешће грађана може обезбедити формирањем и деловањем посебних тела, као што је на пример Тим за мониторинг квалитета ваздуха. Једна десетина анкетираних (11,6%) оцењује да обука доносиоца одлука и сарадника градске управе може да обезбеди боље информисање и веће учешће грађана у решавању проблема аерозагађења.

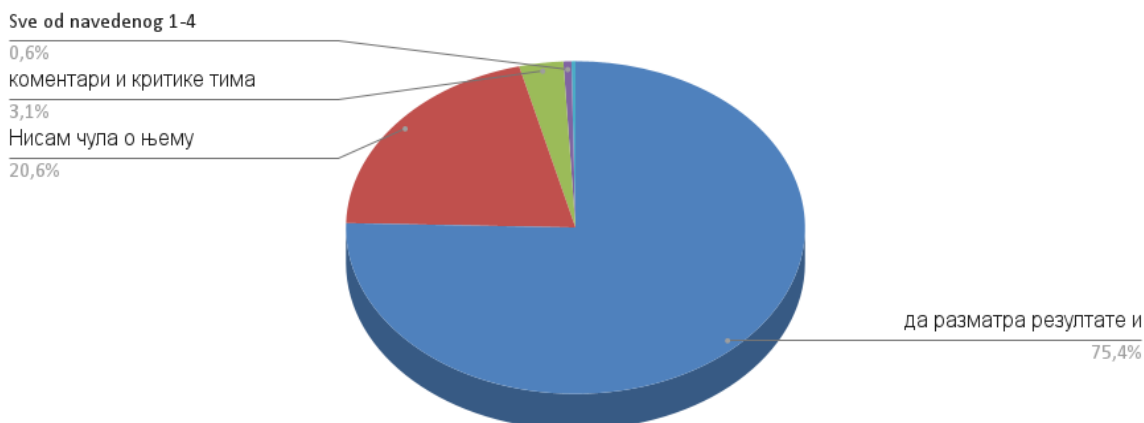
Како обезбедити веће учешће

Посебно питање односило се на мишљење анкетираних грађана шта би требало да ради и како да делује специфично тело - Тим за мониторинг квалитета ваздуха, које делује у оквиру локалне самоуправе града Бора а које је састављено од представника градске управе, стручних институција и невладиних организација.

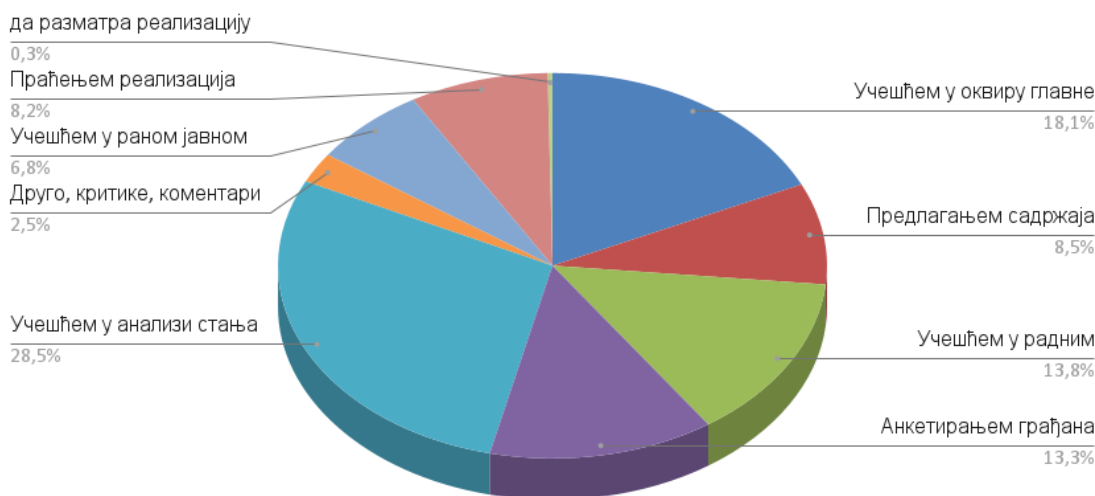
О раду овог специфичног тела није чула једна петина анкетираних грађана(20,6%). Највећи проценат анкетираних (75,4%) сматра да је задатак овог тела да разматра податке о загађености ваздуха, предлаже мере за унапређење стања квалитета ваздуха и прати реализацију мера које су утврђене у документима јавне политике о заштити ваздуха. Детаљнији увид показује да је задатак овог тела да разматра реализацију мера за унапређење стања квалитета ваздуха које су утврђене у документима јавне политике о заштити ваздуха (49,2%), док 19,8% сматра да ово тело само треба да предлаже мере и учествује у изради докумената јавне политике. Најмањи проценат испитаника сматра да ово специфично радно тело локалне управе треба само да разматра податке са мерних станица или да само информише грађане о стању квалитета ваздуха.

Шта треба да ради Тим за мониторинг

Последње питање у овој групи односило се на став анкетираних како би по њиховом мишљењу грађани и заинтересована јавност првенствено требало да учествују у доношењу кључних докумената јавне политике о заштити ваздуха. Највећи број анкетираних, скоро 1/3 односно 28,5% , сматра да би првенствено требали учествовати у анализи стања квалитета ваздуха и изворима загађења ваздуха која би одредила приоритете решавања, док 18,1% сматра да би првенствено требало учествовати у раду зборова, скупова, трибина у оквиру главне јавне расправе а 13,8% учешћем представника НВО, стучњака и др. у радним групама за припрему ових докумената и 13,3% анкетањем грађана и заинтересованих страна о стању и приоритетима решавања проблема животне средине. На крају само 8,5% испитаника сматра да би грађани и заинтересована јавност требало учествују у доношењу кључних докумената првенствено кроз предлагање садржаја ових докумената а 8,2% праћењем реализација ових докумената кроз разматрање извештаја о њиховом спровођењу. Интересантно да се највећи и најмањи број испитаника опредељују за почетну и крајњу фазу процеса одлучивања о јавним политикама – анализу стања и разматрање извештаја о реализацији докумената јавне политике о заштити ваздуха.

Како да учествују грађани у доношењу докумената

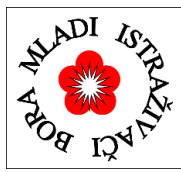

На крају упитника била је остављена могућност да анкетирани грађани дају своје слободне коментаре, мишљења и предлоге који нису обухваћени досадашњим питањима. Ту могућност искористила је скоро једна петина анкетираних.

Значајнији коментари су да решавање проблема загађеног ваздуха у Бору захтева заједнички рад свих актера - државе, локалне самоуправе, загађивача, стручних и научних организација, организација цивилног друштва - НВО, и посебно самих грађана. У решавање проблема аерозагађења у Бору треба да се

ZAJEDNO ZA
AKTIVNO GRAĐANSKO
DRUŠTVO

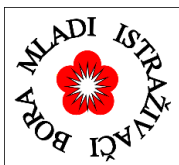

Закључак

1. Грађани Бора показали су велико интересовање за анкету о стању и активностима на заштити ваздуха у Бору. Највећи број анкетираних су млади до 30 година и становници града, што је резултат ангажовања партнерских омладинских организација у току анкетања и чињеница да је градско становништво Бора највише изложено утицају загађаног ваздуха па зато и највише заинтересовано за решавање проблема аерозагађења..
2. Као и у свим досадашњим анкетама највећи број анкетораних оцењује да је животна средине у Бору веома загађена, при чему основне изворе загађења ваздуха виде у погонима металургије и рударства. Анкетирани грађани уочавају велики утицај загађеног ваздуха на здравље и то пре свега на децу и омладину а затим на одрасле људе.
3. У наредном периоду посебне едукативне и информативне активности невладиних организација али и органа градске управе захтева чињеница да изузетно велики број (88,1%) испитаника не зна за национална и локална документа јавне политике о заштити ваздуха, што значи и да не учествују ни у процесима њиховог доношења али и реализовања.
4. С друге стране више од половине испитаника оцењује да су одлично или добро информисани о квалитету ваздуха и стању животне средине у граду Бору и шире да би могли успешно да учествују у одлучивању. Ови одговори указују да се у свести грађана не повезује довољно информисаност о стању квалитета ваздуха са познавањем циљева и мера јавне политике односно планова и програма решавања аерозагађења.
5. У погледу извора информисања о квалитету ваздуха за више од 2/3 испитаника су најчешћи извор интернет сајтови и друштвене мреже што указује где првенствено треба деловати на побољшању информисаности, бар када се ради о младима и становницима градског насеља који су били највећа група међу анкетиранима. Уз то су значајни и одговори скоро половине испитаника да податке о квалитату ваздуха прате користећи могућности савремених информатичких технологија.
6. Оцењујући ко треба да буде носилац решавања проблема аерозагађења већина грађана, односно скоро две трећине сматра да би то првенствено требало да буду државни органи и министарства, док око једне петине испитаника сматра да проблем загађеног ваздуха првенствено треба да решавају загађивачи. Само нешто више од једне десетине испитаника сматра да локална самоуправа треба да буде првенствени носилац решавања проблема аерозагађења.
7. Изузетно велики број анкетираних, преко 90% оцењује да грађани нису довољно укључени у решавање проблема аерозагађења из различитих разлога а пре свега јер нису довољно информисани о стању квалитета ваздуха и у процедуре одлучивања о јавној политици заштите ваздуха, затим јер нису заинтересовани за проблеме аерозагађења или немају подршку од невладиних организација.

ZAJEDNO ZA
AKTIVNO GRAĐANSKO
DRUŠTVO

8. Боље информисање и веће укључивање грађана у решавање проблема аерозагађења по мишљењу једне значајне групе испитаника може се обезбедити применом савремених мерних станица и интернет могућности за приказ података о стању квалитета ваздуха, док друга значајна група сматра да се боље информисање и веће учешће грађана може обезбедити формирањем и деловањем посебних тела, као што је на пример Тим за мониторинг квалитета ваздуха.
9. Иако значајан број анкетираних сматра да је значајно организовање и рад посебних тела, за рад Тима за мониторинг ваздуха није чула једна петина испитаника. Остали сматрају да ово и слична тела треба да разматрају податке о загађености ваздуха, предлажу мере за унапређење стања квалитета ваздуха и прате реализацију мера које су утврђене у документима јавне политике о заштити ваздуха.
10. Став највеће групе анкетираних (скоро 2/3) о томе како би грађани и заинтересована јавност првенствено требало да учествују у доношењу кључних докумената јавне политике о заштити ваздуха је да првенствено треба да учествују у анализи стања квалитета ваздуха и изворима загађења. Остали испитаници оценили су да су то учешће у раду зборова, скупова, трибина у оквиру главне јавне расправе, затим учешће представника НВО, стучњака и др. у радним групама за припрему јавних докумената, анкетање грађана и заинтересованих страна о стању и приоритетима решавања проблема животне средине и кроз предлагање садржаја планова и програма заштите ваздуха. Најмање анкетираних оцењује да је првенствено важно да грађани учествују у разматрању извештаја о реализацији докумената јавне политике о заштити ваздуха.

Друштво младих истраживача Бор